

ABD-İRAN GERİLİMİNİN İRAK'A YANSIMALARI VE SİYASİ KUTUPLAŞMA

“

ABD Başkanı Trump, ülkesinin İran ile imzalanan nükleer anlaşmadan çekildiğini açıklaması ve İran'a uygulanan yaptırımları yeniden uygulamaya koyması ile ABD - İran gerilimi Ortadoğu'yu etkilemeye başlamıştır. 2018 Irak Parlamento Seçimleri'nin ardından ülke siyasetinin iki kutbu haline gelen ABD ve İran taraftarları nedeniyle Irak, gerilimin en çok yansıdığı ülkelerden birisi olmuştur.

”

Feyzullah Tuna Aygün

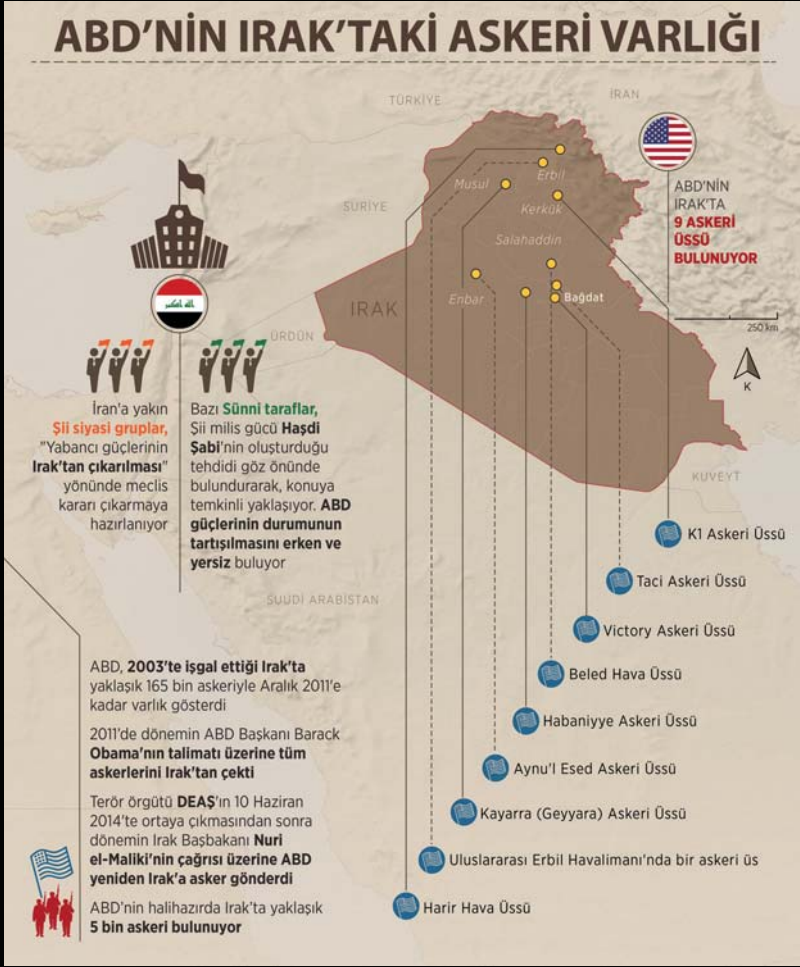
Araştırma Asistanı, ORSAM

Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Başkanı Donald Trump, seçim kampanyası yürüttüğü dönemde açık bir şekilde İran'a uygulanan baskının arttırılması gerektiğini vurgulamıştır. ABD başkanı seçildikten sonra Trump, 8 Mayıs 2018'de ABD'nin İran ile imzalanan nükleer anlaşmadan çekildiğini açıklamış ve Ağustos ile Ekim aylarından itibaren geçerli olmak üzere İran'a uygulanan yaptırımları yeniden uygulamaya koymasına ile birlikte ABD – İran gerilimi Ortadoğu'yu etkilemeye başlamıştır. 2018 Irak Parlamento Seçimlerinin ardından ülke siyasetinin iki kutbu haline gelen ABD ve İran taraftarları nedeniyle Irak, gerilimin en çok yansıdığı ülkelerden birisi olmuştur.

ABD'nin İran ile müzakerelere tekrar başlamak için öne sürdüğü 12 maddede ise ABD'nin Ortadoğu'daki varlığını genişletmeyi planladığı görülmüştür. Bu maddelerden en çok dikkat çekenleri ise Hizbullah'tan desteğin çekilmesi ile birlikte Irak'taki Şii milis gruplara desteğin sonlandırılması, milis grupların silahsızlandırılması ve Irak'ın egemenlik haklarına saygı gösterilmesi olmuştur. ABD Başkanı Trump 26 Aralık 2018'de Anbar vilayetindeki Ayn el-Esed Üssü'ne düzenlediği habersiz ziyarette Irak'taki ABD askeri varlığının görevlerinden bir tanesinin İran'ı izlemek olduğunu açıklamıştır. Bunun üzerine Iraklı makamlar yaptıkları açıklamalarda Irak Anayasası'nın sekizinci maddesine atıf yapılarak Irak'ın komşuları ile iyi komşuluk temelinde ilişkilerini yürüteceği vurgulanmıştır. ABD, Irak'taki İran'a yakın grupların ülkedeki varlığını hedef alma endişesi üzerine Basra Körfezi'ne USS Abraham Lincoln Uçak Gemisi Taarruz Grubu ile nükleer kapasiteye sahip dört B-52 bombardıman uçağı göndermiştir.

الله

Siyasi Kutuplaşma

2018 Irak Parlamento Seçimlerine, önceki seçimlerin aksine, parçalanmış olarak giren Şii partiler seçimlerin ardından da parlamentoda birleşmemiştir. Sadrist hareketin başat aktörlüğü üstlendiği İslah ve Bina Bloku ile Haşdi Şâbi gruplarının öncülüğünü yaptığı Bina Bloku arasındaki bütün tartışmalara rağmen hükümeti kurmakla görevlendirilecek en büyük blokun hangisi olduğuna yönelik tartışmalar sonuç getirmemiştir. Irak siyasetini birleştirici bir teşebbüste bulunmak isteyen Irak'ın en büyük Şii dini merci Ayetullah Ali el-Sistani, Başbakan adayı olarak Adil

Abdülmehdi'yi belirlemiştir. Parlamentodaki en büyük blokun belirlenmemesi ise her iki blokun da Başbakan Abdülmehdi'ye destek vermesine neden olmuştur. Hükümetin arkasındaki ana destek grubunun kim olduğunun belli olmaması üzerine her iki blok da hükümetten çeşitli bakanlıkları talep etmiştir. Başbakan Abdülmehdi ise, arkasındaki destekleyici bloklardan emin olamadığı için her iki bloktan da gelen talepleri değerlendirmiştir ve bakanlıkları paylaşmıştır. Seçimlerden önceki beklentinin parlamentoya girmeye hak kazanmış bütün partilerin katılımıyla kurulacak ulusal birlik

hükümeti yerine çoğunluk hükümeti kurulması olmuştur. Zira, her iki blokun da hükümette temsil edilmesine rağmen bloklar içerisinde hükümette temsil edilmeyen partiler olmuştur. Bu durum, kapsayıcı bir hükümet olarak görülen Abdülmehdi hükümetinin aslında bir çoğunluk hükümetine doğru evrildiğini göstermektedir. Ulusal Hikmet Akımı Lideri Ammar el-Hekim'in 25 Haziran 2019 tarihinde partisinin hükümetten desteğini çektiğini açıklaması bu duruma somut bir örnek teşkil etmektedir. Diğer yandan el-Hekim, İslah ve Bina Bloku'nun başkanlığından da istifa ettiğini açıklamıştır. Ayrıca Ulusal Hikmet Hareketi'nden Fadi el-Şammari, partisinin parlamentoda 20 vekil ile temsil edildiğini ve 13 milletvekilinin diğer partilerden ayrılarak kendi partilerine katılmalarını beklediğini açıklamıştır. Bu durum Ulusal Hikmet Hareketi'nin parlamento içerisinde kurmak istediği muhalefet blokunu işaret etmektedir.

“ ABD ile İran arasındaki gerilimin Irak'taki öncelikli yansıması ise ülkedeki yabancı askeri varlığı olmuştur. Haşdi Şâbi içerisinde yer alan Asaib Ehlul Hak ve Nuceba Hareketi gibi bazı gruplar, Irak'taki ABD askeri varlığının sonlandırılması için siyasi baskı uygulamıştır.

” Irak Parlamentosu'ndaki muhalefet gruplarının şekillenmeye başla-

masıyla birlikte, siyasi kutuplaşmanın iki farklı ekseninde gerçekleştiği söylenebilir. Eksenlerden birincisini İran ve ABD destekçileri oluştururken ikinci eksen hükümet ve muhalefet olarak oluşmaktadır. Başbakan Abdülmehdi'nin somut olarak oluşmaya başlayan muhalefet ekseninin gücünü kırmak için İyad Allavi önderliğindeki Irak Ulusal Uzlaşma Partisi (IUUP) ve vekaleten genel başkanlığı Kosret Resul tarafından yapılan Kürdistan Yurtseverler Birliği'nin (KYB) başkanlık düzeyinde hükümete dahil olmasını desteklemiştir. Başbakan Abdülmehdi, Hikmet Hareketi'nin hükümetten desteğini çekmesine rağmen IUUP ve KYB'nin desteğini almıştır. Bu nedenle hükümet kısa vadede güçlenmiş görünmesine rağmen, uzun vadede görüş birliğine ulaşılması veya pazarlık yürütülmesi gereken aktör sayısını artırarak hükümetin kırılma riskini arttırmıştır.

Gerilimin Irak'a Yansımaları

ABD ile İran arasındaki gerilimin Irak'taki öncelikli yansıması ise ülkedeki yabancı askeri varlığı olmuştur. Haşdi Şâbi içerisinde yer alan Asaib Ehlul Hak ve Nuceba Hareketi gibi bazı gruplar, Irak'taki ABD askeri varlığının sonlandırılması için siyasi baskı uygulamıştır. Asaib Ehlul Hak'tan ülkedeki ABD askeri varlığının Irak'ın egemenliğine zarar verdiği gerekçesi ile ülkeden çıkarılmasına yönelik açıklama yapılmıştır. Tartışmaların yeniden başlaması ile Mukteda Sadr'ın liderliğini yaptığı Sairun Koalisyonu, İran'a yakınlığı ile bilinen Hadi el-Amiri liderliğindeki Fetih Koalisyonu ve eski Başbakan

Nuri el-Maliki liderliğindeki Kanun Devleti Koalisyonu, Irak'taki yabancı askeri varlığının çıkarılması için yasa tasarısı hazırlamıştır. Yasa tasarısı parlamentoya sunulmasına rağmen Irak Parlamentosu Başkanı Muhammed el-Halbusi, yasa tasarısının işleme konulmamasını açıklayarak tartışmaları geçici olarak sonlandırmıştır. ABD ve İran arasındaki gerilimin artması ile birlikte yasa tasarısının tekrar tartışılması beklenebilir.

ABD'nin İran varlığını da hedef alan yaptırımların ardından, ABD'nin de Irak'taki varlığı hedef haline gelebileceği endişesi ile ABD Dışişleri Bakanlığı, 15 Mayıs 2019 tarihinde Irak'taki "zaruri olmayan" bütün çalışanlarının ülkeyi terk etmesini istemiştir. Zira, açıklamadan dört gün sonra Bağdat'taki ABD Büyükelçiliği'ne yönelik roketli saldırı düzenlenmiştir. Saldırıyı üstlenen grup olmamasına rağmen ABD kaynakları, saldırıyı İran destekli Şehitlerin Efendisi ve İmam Ali Tugaylarının düzenlemiş olabileceğini Iraklı makamlara iletmıştır. Irak'taki ABD varlığına yönelik saldırılar büyükelçiliğe düzenlenen saldırı ile sınırlı kalmamıştır. 25 Mayıs 2019 tarihinde ABD Savunma Bakanlığı Anbar vilayetinde yer alan başta Ayn el-Esed Üssü olmak üzere Kaim ve Rutba'daki üslerdeki güvenlik seviyesini arttırdığını açıklamıştır. Buna rağmen, ABD varlığına yönelik saldırılar devam etmiştir. 15 Haziran 2019 tarihinde Selahaddin vilayetinde yer alan ve Irak'ın en büyük hava üssü olan Beled Hava Üssü'ne havan toplu saldırı düzenlenmiştir. Irak Hava Üssü'ne bağlı F-16 savaş uçaklarıyla birlikte ABD askerinin bulunduğu

üsse üç havan topu düşmesine rağmen hayatını kaybeden olmamıştır. Irak'taki sivil veya askeri ABD varlığına yönelik düzenlenen saldırılar ABD varlığına yönelik tehdidin artmasına neden olduğu gibi ülkedeki kutuplaşmayı arttırmaktadır. Diğer yandan ise, ABD-İran gerilimi, Irak'taki İran etkisinde yer alan milis grupların eylemlerini arttırmasına neden olmaktadır. İran etkisindeki milis gruplarının gerilim ile görünürlüğü azaldığını söylemek mümkün olmasına rağmen faaliyetleri için aynı durum geçerli değildir.

ABD ile İran arasındaki gerilimin Irak'a yansımalarından bir diğerini ise ülkedeki kırılma riski, siyasi süreç ve güvenlik atmosferinde çatlaklara yol açabilme ihtimali oluşturmaktadır. ABD veya İran'ın Irak'ı açık pozisyon almaya itmesi, toprak hakimiyeti sona eren ancak faaliyetlerine devam eden terör örgütü IŞİD'in eylemlerini arttırmasına yol açabileceği gibi benzer terör örgütlerinin ortaya çıkmasına neden olabilir. Diğer yandan, Irak'ın İran'dan doğal gaz veya elektrik almayı bırakması yaz aylarında sıcaklıkların artmasıyla birlikte talebin arttığı elektrikte daha uzun kesintilerin yaşanmasıyla sonuçlanabilir. 2018 yazında İran'ın Basra'ya sattığı elektriği kesmesiyle birlikte vilayet çapında büyüyen gösteriler ülkenin birçok bölgesine yayılmıştır. Dolayısıyla gerilim Irak'ı yeni alternatifler aramaya itmektedir. Irak'ın ABD veya İran tarafında açık pozisyon almaya itilmesi ise iki ülkenin Irak'taki varlığını açık tehdit haline getirdiği gibi Irak'ın yeniden bir savaş alanına dönmesine neden olabilir. ■